

KAM-regel 13 Biologische Veiligheid

KAM13-niet GGO (Biologische agentia die niet genetisch gemodificeerd zijn)

Inhoudsopgave

Wijzigingen	2
Inleiding	2
Wet- en regelgeving	2
Risicocategorieën en beheersniveaus	3
Interne organisatie	5
Kennisgevingen en aanvang werkzaamheden	5
Opleiding en training	7
Werkprocedures	7
Ongevallen en Incidenten	8
Administratie en rapportages	8
Toezicht, inspecties en handhaving	8
Einde werkzaamheden	8
Afkortingen en begrippen	9
Referenties	10
Overzicht bijlagen bij KAM13	10

3	31-mrt-2022	Reguliere update, wet- en regelgeving gecontroleerd	Stichting-ALt	Directie
2	9-jan-2019	Volledige revisie: KAM-regel 13 is gesplitst in drie delen (ALG, GGO en nietGGO).	Stichting-ALt	Directie
1	1 juli 2016	Versie KAM-regel 13 BA+GGO van BBio/NVI/RIVM uit 2012.	St. AL-terrein	Directie
Rev.	Datum	Omschrijving	Auteur	Goedgekeurd door

Wijzigingen

Blz. 4: toegevoegd 'In de Vergunning op Hoofdzaken (VoH) zijn activiteiten met BA van risicocategorie 4 niet vergund, werkzaamheden hiermee zijn niet toegestaan op het USPB.'

Blz. 5: Onder Opmerkingen ter verduidelijking bij bovenstaande tekst, bullet toegevoegd 'Met 'vóórdat' (bij bullet 2, 3 en 4) wordt bedoeld: ten minste 30 dagen voor aanvang van de werkzaamheden. Bij een volgende kennisgeving kan volstaan worden met het opgeven van alleen de nieuwe gegevens.'

Blz. 5: Bij categorie 4 tekst aangepast 'activiteit is niet vergund, werkzaamheden zijn dus niet toegestaan op het USPB.'

Blz. 6: BA categorie 4 uit figuur 1 verwijderd.

Inleiding

Indien werkzaamheden worden verricht met biologische agentia die *niet genetisch gemodificeerd* zijn dan is de Arbowet van toepassing en kan de GGO wetgeving buiten beschouwing blijven. In dat geval kan naast KAM13-ALG worden volstaan met dit document (KAM13-nietGGO). Indien er sprake is van biologische agentia die *genetisch gemodificeerd* zijn dan geldt KAM13-GGO. Zie zo nodig het algemene deel KAM13-ALG om te bepalen welk deel van toepassing is.

Doel

Doel van dit document (KAM13-nietGGO) is het bevorderen van veilig werken met *niet* genetisch gemodificeerde BA conform de geldende wet- en regelgeving.

Verantwoordelijkheden

Zie hiervoor het hoofdstuk Interne organisatie.

Wet- en regelgeving

Voor **werkzaamheden met BA** is in Nederland het Arbobesluit op grond van de Arbowet van toepassing, waarin geen onderscheid wordt gemaakt tussen *al dan niet genetisch gemodificeerde* BA. Het Arbobesluit met betrekking tot BA is gericht op bescherming van de medewerker tegen ongewenste blootstelling aan humane pathogenen. Praktische informatie is te vinden in Arbo Informatieblad AI-09 'Biologische Agentia'.

De Arbo wet- en regelgeving omtrent biologische agentia is een nadere uitwerking van de EU richtlijn 2000/54/EG 'betreffende de bescherming van de werknemers tegen de risico's van blootstelling aan biologische agentia op het werk'.

Zie KAM13-ALG voor de betrokken overheden en eventueel aanvullende wet- en regelgeving die van toepassing kan zijn.

Risicocategorieën en beheersniveaus

Risicocategorieën

De risicocategorie van een BA wordt bepaald door de pathogeniteit (ziekmakend vermogen) van het BA, de kans op verspreiding van het BA onder de bevolking en de beschikbaarheid van profylaxe of behandeling. Het risico is (zeer) groot wanneer er sprake is van een (zeer) ernstige ziekte, een (zeer) besmettelijk pathogeen, en/of het ontbreken van enige vorm van profylaxe of behandeling. Hieronder worden de risicocategorieën omschreven (bron: AI 09 'Biologische Agentia').

Categorie 1: Een agens waarvan het onwaarschijnlijk is dat het bij de mens ziektes zal veroorzaken.

Categorie 2: Een agens dat bij mensen een ziekte kan veroorzaken en een gevaar voor de veiligheid en de gezondheid van de werknemers kan opleveren, maar waarvan het onwaarschijnlijk is dat het zich onder de bevolking verspreidt, terwijl er gewoonlijk een effectieve profylaxe of behandeling bestaat.

Categorie 3: Een agens dat bij mensen een ernstige ziekte kan veroorzaken en een groot gevaar voor de veiligheid en de gezondheid van de werknemers kan opleveren en waarvan er een kans is dat het zich onder de bevolking verspreidt, terwijl er gewoonlijk een effectieve profylaxe of behandeling bestaat.

Categorie 4: Een agens dat bij mensen een ernstige ziekte veroorzaakt en een groot gevaar voor de veiligheid en de gezondheid van de werknemers oplevert en waarvan het zeer waarschijnlijk is dat het zich onder de bevolking verspreidt, terwijl er gewoonlijk geen effectieve profylaxe of behandeling bestaat.

Tabel 1 toont een vereenvoudigde weergave van de omschrijvingen hierboven.

Categorie	Pathogeniteit	Kans op verspreiding	Profylaxe/ behandeling
1	zeer klein	-	n.v.t.
2	aanwezig	-	+
3	groot	+	+
4	zeer groot	+	-

Tabel 1. Vereenvoudigde weergave van de risicocategorieën (overgenomen uit AI-09).

Opmerkingen bij bovenstaande indelingssystematiek:

- Categorie 1 valt feitelijk buiten de scope van de Arboret aangezien er dan geen sprake is van een reëel risico (zie echter de volgende opmerking).
- De risico-inschatting heeft betrekking op gezonde werknemers en *kan voor kwetsbare individuen anders zijn*. Hierbij moet bijvoorbeeld gedacht worden aan zwangeren, ouderen of immuno-gecompromitteerde personen. Overleg in dit geval met de BVF/BSO of bedrijfsarts.
- Bovenstaande indeling heeft vooral betrekking op de *infectieuze* risico's als gevolg van beroepsmatige blootstelling. Toxines en allergenen afkomstig van micro-organismen passen minder goed in deze indeling. Als er gericht met toxines gewerkt wordt is er geen verspreiding via infectie maar bestaat er wel een Arbo-risico vergelijkbaar met dat van gevaarlijke chemische stoffen.

De wettelijk geldende indeling van micro-organismen in categorie 2, 3 of 4 kan worden opgezocht in **bijlage III bij de [EU richtlijn 2000/54/EC](#)**. Deze lijst wordt met enige regelmaat geactualiseerd.

De indeling van micro-organismen in risicocategorieën kan onderhevig zijn aan veranderingen. Ook in **[Bijlage 4 van de Regeling GGO](#)** staat een lijst met inschaling van micro-organismen en deze wordt regelmatig bijgewerkt.

Opmerkingen bij indelingslijsten:

- Indien de indeling van een BA in een lijst afwijkend is van de wettelijk geldende EU-indeling, moet worden overlegd met de BVF/BSO.
- Indelingslijsten hebben beperkingen:
  - [EU 2000/54/EC](#) schrijft classificaties voor aan de hand van definities en voorziet in een lijst van geclassificeerde biologische agentia. Deze lijst toont alleen pathogene micro-organismen die zijn ingedeeld in categorie 2, 3 en 4. Een micro-organisme dat niet voorkomt op deze lijst is niet per definitie ongeclassificeerd en is niet automatisch risicoklasse 1, dus niet noodzakelijkerwijs ongevaarlijk. De Arbo-wet voorziet in het toepassen van opgelegde definities voor het bepalen van de risicoklasse van onbekende BA, maar die definities zijn niet 'waterdicht'.
  - De lijst van [Bijlage 4 van de Regeling GGO](#) toont uitsluitend voor GGO-werk geclassificeerde pathogene micro-organismen die zijn ingedeeld in categorie 2, 3 en 4. Een micro-organisme dat niet voorkomt op deze lijst (en ook niet wordt genoemd op [Bijlage 2 van de Regeling GGO](#)) is per definitie ongeclassificeerd en kan niet worden gebruikt voor genetische modificatie: er moet eerst een classificatiebesluit genomen worden.
- Indelingslijsten uit andere landen kunnen in detail verschillend zijn. Specifieke pathogene micro-organismen kunnen in enkele gevallen in een andere categorie geplaatst zijn, bijvoorbeeld door land specifieke maatregelen zoals vaccinaties of een verbod om ermee te mogen werken.
- Bij twijfel, raadpleeg de BVF/BSO

Voor individuele pathogene micro-organismen is veel nuttige informatie te vinden op de website van de Public Health Agency of Canada¹. Alhoewel deze informatie geen wettelijke basis heeft in Europa, is de informatie wel degelijk zinvol voor het inschatten van het risico en het implementeren van beheersmaatregelen.

Beheersniveaus

Het uitgangspunt voor het bepalen van het beheersniveau is de inschaling van het gebruikte organisme in een van de risicocategorieën (punt 1 hieronder). Voor een afdoende inschaling is echter een risico-inventarisatie en -evaluatie (RI&E) vereist, waardoor men bijvoorbeeld bij een geattenueerde stam (punt 2 hieronder) op een lagere inschaling kan uitkomen, of bij risicovolle of grootschalige handelingen (punt 3 en 4 hieronder) op een hogere inschaling kan uitkomen. Het beheersniveau wordt aldus mede bepaald door:

1. De inschaling van het specifieke micro-organisme in een van de risicocategorieën.
2. De gebruikte stam van het micro-organisme is geattenueerd waardoor de pathogeniteit of besmettelijkheid sterk verminderd is (m.u.v. Polio virus).
3. De aard van de voorgenomen werkzaamheden (kunnen er bijvoorbeeld aerosolen ontstaan?).
4. De schaalgrootte van de voorgenomen werkzaamheden.

Voor werkzaamheden met BA die niet genetisch gemodificeerd zijn hanteert men vaak de internationale aanduiding voor beheersniveaus: Biosafety Level (BSL). Voor de verschillende niveaus schrijft men resp. BSL-1, BSL-2, BSL-3 en BSL-4.

De minimale wettelijke inrichtings- en werkvoorschriften voor beheersniveau 2 staan vermeld in Bijlage 4 bij [deze KAM-regel](#).

---

¹ Zie <http://www.phac-aspc.gc.ca/id-mi/index-eng.php>.

Indien gewerkt wordt met *niet* genetisch gemodificeerde BA van risicocategorie 3, dan is op het USPB door de organisaties afgesproken om de minimale wettelijke inrichtings- en werkvoorschriften voor ML-III van de Regeling GGO te volgen, zie KAM13-ALG en Bijlage 5 bij [deze KAM-regel](#).

In de Vergunning op Hoofdzaken (VoH) zijn activiteiten met BA van risicocategorie 4 niet vergund, werkzaamheden hiermee zijn niet toegestaan op het USPB.

Indien in dezelfde ruimte tevens met GGO gewerkt wordt, is de GGO wetgeving leidend. Zie hiervoor [KAM13-GGO](#). Dit geldt voor alle risiconiveaus.

Interne organisatie

In het algemeen is er sprake van drie actoren in de organisatie die verantwoordelijkheden, taken en bevoegdheden hebben betreffende biologische veiligheid:

1. **Directie en lijnmanagement:** De verantwoordelijkheid voor Arbozorg ligt in de organisatielijn. De eindverantwoordelijkheid voor Arbozorg ligt bij de directie van de organisatie. Dit is ook beschreven in KAM13-ALG.
2. **BVF/BSO:** De directie stelt één of meer biologische veiligheidsfunctionarissen (BVF'en) aan. In voorkomende gevallen wordt hiervoor de Engelse term Biosafety Officer (BSO) gebruikt. De taken en bevoegdheden van de BVF/BSO staan vermeld in Bijlage 6 bij [deze KAM-regel](#).
3. **Medewerkers:** Zie hiervoor KAM13-ALG.

Kennisgevingen en aanvang werkzaamheden

Bij de volgende situaties moet een (hernieuwde) kennisgeving gedaan worden aan de Nederlandse Arbeidsinspectie alvorens men kan starten met (aangepaste) werkzaamheden met BA (*onderstaande tekst met 5 bullets is gekopieerd van de website van de [Nederlandse Arbeidsinspectie](#)*):

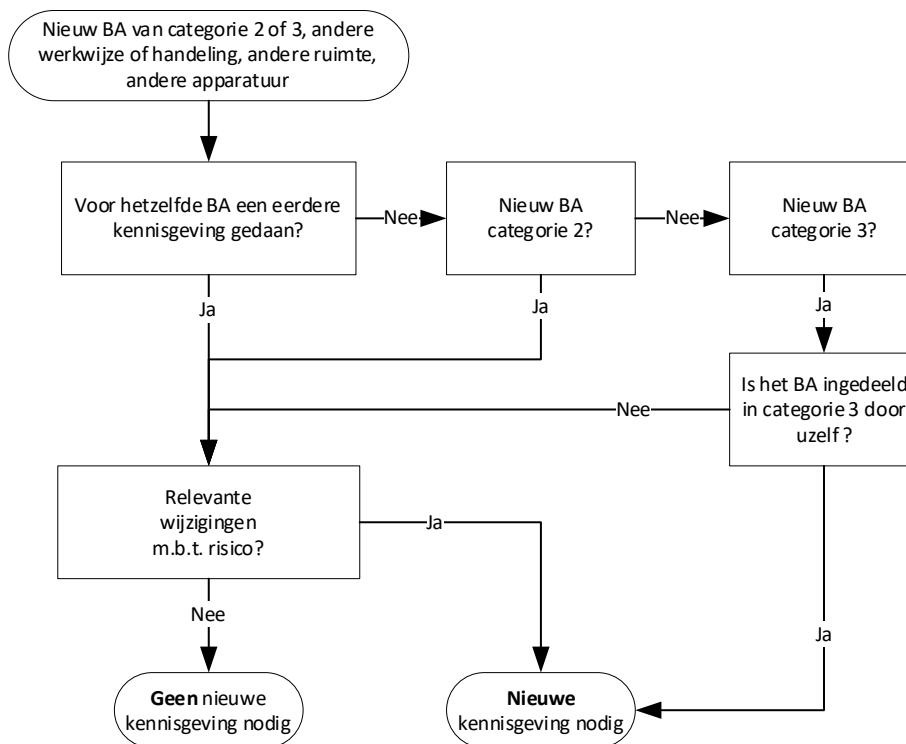
- Als arbeid wordt verricht met een of meer biologische agentia van categorie 2, 3 of 4, óf wanneer dit alleen diagnostische arbeid betreft en er nog niet eerder een kennisgeving is gedaan.
- Vóórdat voor de eerste maal arbeid wordt verricht met een of meer biologische agentia van categorie 2, 3 of 4.
- Tevens iedere keer vóórdat arbeid wordt verricht met een volgend biologisch agens van categorie 4 en vóór iedere arbeid met een volgend biologisch agens van categorie 3, wanneer dit agens voorlopig door u zelf is ingedeeld.
- Vóórdat voor de eerste maal arbeid wordt verricht met biologische agentia, ingeval dit alleen diagnostische arbeid betreft.
- Als er in de procedés of procedures wezenlijke veranderingen hebben plaatsgevonden die gevolgen kunnen hebben voor de veiligheid en gezondheid van de werknemers, waardoor een eerdere kennisgeving is achterhaald.

Opmerkingen ter verduidelijking bij bovenstaande tekst:

- Met 'vóórdat' (bij bullet 2, 3 en 4) wordt bedoeld: ten minste 30 dagen voor aanvang van de werkzaamheden. Bij een volgende kennisgeving kan volstaan worden met het opgeven van alleen de nieuwe gegevens.
- Met "een volgend biologisch agens" (derde bullet hierboven) wordt een andere soort (*species*) bedoeld. Bij twijfel dient met de BVF/BSO overlegd te worden.

- Toelichting per categorie:
  - Voor **categorie 2** is een eenmalige kennisgeving voldoende voor alle volgende agentia van categorie 2.
  - Voor **categorie 3** is een eenmalige kennisgeving voldoende voor alle volgende agentia van categorie 3 indien het nieuwe agens in de wettelijk geldende lijst specifiek vermeld staat onder categorie 3. Bij twijfel moet met de BVF/BSO overlegd worden. Mogelijk is een nieuwe kennisgeving noodzakelijk.
  - Voor **categorie 4**: activiteit is niet vergund, werkzaamheden zijn niet toegestaan op het USPB.
- Alle veranderingen in het werk (o.a. betreffende de ruimte, apparatuur, medewerkers, procedures, of hoeveelheden) die relevant zijn voor de RI&E kunnen aanleiding zijn een hernieuwde kennisgeving te doen. Bij twijfel moet met de BVF/BSO overlegd worden.

Voor uitsluitend diagnostische arbeid is een eenmalige kennisgeving voldoende. Voor niet-diagnostische arbeid kan het flowdiagram in Figuur 1 laten zien of een nieuwe kennisgeving noodzakelijk is, aannemende dat er al een keer een kennisgeving gedaan is voor een ander BA van categorie 2 en 3.

Figuur 1. Flowdiagram betreffende het doen van een kennisgeving aan de Nederlandse Arbeidsinspectie voor niet-diagnostische arbeid, aannemende dat er al een keer een kennisgeving gedaan is voor een ander BA van categorie 2 en 3.

Een kennisgeving wordt gedaan door de BVF/BSO middels het '[Kennisgevingsformulier biologische agentia](#)' op [de website van de Nederlandse Arbeidsinspectie](#).

Na het indienen van de kennisgeving aan de Nederlandse Arbeidsinspectie geldt een termijn van 30 dagen voordat de werkzaamheden mogen aanvangen. De Nederlandse Arbeidsinspectie kan binnen de genoemde termijn eventueel bezwaar maken of extra beheersmaatregelen voorschrijven. De onderzoeksleider dient echter altijd zelf een risico-evaluatie te doen.

De onderzoeksleider (in samenspraak met lijnmanager en BVF/BSO) toetst daarnaast of aan de volgende voorwaarden is voldaan:

- De werkruimte waar de werkzaamheden zullen worden verricht voldoet aan de minimale wettelijke **inrichtingseisen** (zie Bijlage 4 bij [deze KAM-regel](#)).
- De medewerkers die de werkzaamheden zullen gaan verrichten hebben voldoende **vooropleiding, training, ervaring en expertise**. Voor niveau 3 moet de BVF/BSO akkoord gaan.
- Er is geen sprake van een verhoogd risico voor **andere medewerkers** die in dezelfde ruimte aan een ander project of met een ander agens werken.
- Het **lijnmanagement is op de hoogte** van de voorgenomen werkzaamheden en heeft **toestemming gegeven** voor het doen van een kennisgeving door de BVF/BSO.
- Met de **BVF/BSO zijn de werkzaamheden en de risico-evaluatie besproken** en deze gaat daarmee akkoord.
- De betrokken medewerkers zijn afdoende beschermd (zie **vaccinatiebeleid van de organisatie**).

De onderzoeksleider verzamelt zonodig aanvullende informatie, vraagt deskundig advies (intern of extern) of vraagt/stelt een veiligheidsinformatieblad op.

Als aan alle voorwaarden voldaan is kan gestart worden met de werkzaamheden.

Opleiding en training

Uitgangspunt is dat medewerkers die op beheersniveau 2 werken een adequate vooropleiding hebben genoten die past bij de te verrichten werkzaamheden en dat zij voldoende training hebben gevolgd. Bij twijfel moet met de BVF/BSO worden overlegd.

Veilige Microbiologische Techniek (VMT) wordt vaak genoemd als basis voor veilig werken met micro-organismen. Een VMT-cursus wordt soms aangeboden in beroepsopleidingen of is daar een vast onderdeel van. Op de website van het BVF-platform (www.bvfplatform.nl) is informatie over cursusaanbod te vinden onder de noemer Opleidingen.

Daarnaast is informatie te vinden in hoofdstuk 6 van het boekje "Veilig werken met micro-organismen, parasieten en cellen in laboratoria en andere werkruimtes" van de KNVM.

Een andere nuttige aanvulling is de instructiefilm² getiteld "[Precies zoals het hoort](#)" over VMT en de GGO-regelgeving, gemaakt in 2011 opdracht van Ministerie I&M. Specifieke delen over de GGO-regelgeving zijn uiteraard niet van toepassing op werkzaamheden met BA die niet genetisch gemodificeerd zijn. Met name nuttig is de tweede helft van de instructiefilm over het correcte gebruik van een biologisch veiligheidskabinet.

Werkprocedures

Zie KAM13-ALG en per organisatie eventueel aanvullende (lokale) procedures en instructies.

---

² Voor de instructiefilm zie <https://www.youtube.com/watch?v=xbdi95IxUw8>

Ongevallen en Incidenten

Voor voorbeelden van ongevallen en incidenten zie KAM13-ALG.

Procedures betreffende niet-GGO

De organisaties op het USPB gebruiken voor Arbo-gerelateerde gevallen eigen voorschriften.

Noodzakelijke meldingen betreffende niet-GGO

De organisaties op het USPB gebruiken voor Arbo-gerelateerde meldingen eigen voorschriften. Meldingen zijn absoluut noodzakelijk na:

- Incidenten en accidenten met een BA van categorie 2 of 3 moeten gemeld worden aan het lijnmanagement en de BVF/BSO van de betreffende organisatie. De BVF/BSO verzorgt de eventueel vereiste doormeldingen aan OR en externe autoriteiten.
- Ongevallen en incidenten met een BA van categorie 3 waarbij sprake is van een besmetting moeten bovendien gemeld worden aan de Nederlandse Arbeidsinspectie, via de BVF/BSO.
- Indien een medewerker door zijn/haar arbeid (potentieel) besmet is geraakt dan is er sprake van een beroepsziekte en moet de bedrijfsarts ingelicht worden. De bedrijfsarts verzorgt dan een melding aan het Nederlands Centrum voor Beroepsziekten.
- Ongevallen en incidenten met poliovirus moeten tevens gemeld worden aan de NAC, via de BVF/BSO.

Nazorg

Zie hiervoor KAM13-ALG.

Administratie en rapportages

Zie hiervoor KAM13-ALG.

Toezicht, inspecties en handhaving

Zie hiervoor KAM13-ALG.

Einde werkzaamheden

Indien alle werkzaamheden met een specifiek soort BA van categorie 3 zijn beëindigd (en alle voorraden ervan zijn vernietigd) moet hiervan melding worden gemaakt bij het lijnmanagement en de BVF/BSO.

Afkortingen en begrippen

Waar mogelijk zijn afkortingen en begrippen overgenomen uit AI-09 'Biologische Agentia'.

Afkortingen	
BA	Biologisch Agens /Biologische agentia
BSO	Biosafety officer
BVF	Biologische veiligheidsfunctionaris
COGEM	Commissie genetische modificatie
GGO	Genetisch gemodificeerd(e) organisme(n)
KNVM	Koninklijke Nederlandse Vereniging voor Microbiologie
NAC	Nationale Autoriteit voor Containment (Poliovirus)
OR	Ondernemingsraad
RI&E	Risico-inventarisatie en -evaluatie
Stichting-ALt	Stichting Antonie van Leeuwenhoekterrein
SZW	(Ministerie van) Sociale Zaken en Werkgelegenheid
USPB	Utrecht Science Park Bilthoven
VMT	Veilige microbiologische techniek(en)

Begrippen	
Biologische agentia (Arbobesluit)	<i>Al dan niet genetisch gemodificeerde</i> micro-organismen, celculturen en menselijke endoparasieten die een infectie, allergie of toxiciteit kunnen veroorzaken ³ .
Genetische modificatie	Verandering van het genetische materiaal op een manier die van nature niet mogelijk is door voortplanting of recombinatie.
Genetisch gemodificeerd organisme	Een organisme waarvan het genetisch materiaal is aangepast door genetische technologie.
Pathogeen	<i>Als bijvoeglijk naamwoord:</i> Ziekteverwekkend; <i>Als zelfstandig naamwoord:</i> Ziekteverwekkend micro-organisme.
Pathogeniteit	Ziekmakend vermogen.
Profylaxe	Preventieve maatregel (voorbeeld: vaccinatie).
Terrein	Terrein aan de Antonie van Leeuwenhoeklaan 9-13 in Bilthoven, bekend als USPB.

³ Volgens het Arbo-besluit vallen onder het begrip Biologische Agentia ook stoffen of structuren die afkomstig zijn van levende of dode organismen (o.a. toxinen), alsmede prionen. Het gaat erom of er een schadelijk of nadelig effect op de mens is.

Referenties

- Arbo-besluit, <http://wetten.overheid.nl/BWBR0008498/>
- Arbo Informatieblad 09 'Biologische Agentia', alleen nog verkrijgbaar in een online pakket met alle AI bladen
- Arbo Informatieblad 18 'Laboratoria', alleen nog verkrijgbaar in een online pakket met alle AI bladen
- [EU richtlijn 2000/54/EG](#) betreffende de bescherming van de werknemers tegen de risico's van blootstelling aan biologische agentia op het werk en [EU richtlijn 2019/1833](#) tot wijziging van de bijlagen I, III, V en VI bij Richtlijn 2000/54/EG (betreft zuiver technische aanpassingen)
- KNVM richtlijn 'Veilig werken met micro-organismen, parasieten, en cellen in laboratoria en andere werkruimten', <https://www.knvm.org/activities/biosafety-booklet-knvm>
- KAM-regels Stichting Alt, <https://stichting-alt.nl/kam-regels/> :
  - KAM-regel 07 Afvoer (gevaarlijk) afval
  - KAM-regel 08 Afvoer uit (micro)biologische laboratoria
  - KAM-regel 13 Biologische Veiligheid: KAM13-ALG en KAM 13-GGO
  - KAM-regel 16 Risicoverklaring
  - KAM-regel 17 Kadavers en bedding
  - KAM-regel 20 Toegang tot lab- en productieruimten
- ISO 14001 Milieumanagementsystemen
- ISO35001:2019 (voorheen CWA 15793) Managementnorm voor biorisico's in het laboratorium

Overzicht bijlagen bij KAM13

Bijlage 1:	Vervoer van biologische materialen en overige aanvullende wet- en regelgeving
Bijlage 2:	Basisregels veilig werken in microbiologische werkruimten (maximaal risicoklasse 2)
Bijlage 3:	Volgorde en voorbeelden van beheersmaatregelen
Bijlage 4:	Inrichtingsvoorschriften voor beheersniveau 2 volgens het Arbobesluit
Bijlage 5:	Minimaal wettelijke inrichtings-en-werkvoorschriften voor werkzaamheden met BSL-3 en GGO's
Bijlage 6:	Taken en bevoegdheden van de BVF/BSO
Bijlage 7:	Voorbeeld formulier voor interne toetsing van de vakbekwaamheid van medewerkers
Bijlage 8:	Voorbeeld formulier aanvraag interne toestemming GGO-werk
Bijlage 9:	Voorbeeld formulier interne toestemming GGO-werk
Bijlage 10:	Voorbeeld formulier Ruimtemarkering